

Přejímání některých prvků cizího práva obchodních společností

JUDr. Petr Zima, Praha*

V oblasti práva obchodních společností dochází k bojnému přebírání institutů cizího práva. Na příkladech uvedených níže autor demonstruje, že však často jde o namátkové, nekonzistentní a mnohdy spíše účelové přebírání jednotlivých prvků, a že jejich původní smysl není respektován. Výsledek recepce potom neodpovídá původnímu záměru.

I. Úvod

Tvůrci právních předpisů v oblasti práva obchodních společností se často nechávají inspirovat zahraničními právními úpravami. Někdy se však nejedná o ucelené přebírání určitého konkrétního institutu cizího práva, ale spíše o namátkové, nekonzistentní a mnohdy pouze účelové přebírání jednotlivých prvků. Často chybí dostatečné zdůvodnění pro přijetí určitého institutu (jak argumentace věcného záměru, tak argumentace z hlediska právních principů). Velmi často spočívá zdůvodnění návrhu v tom, že ve vyspělých zemích ten či onen institut také existuje, a proto je správné jej zavést i u nás.

Podíváme-li se však blíže na jednotlivé přejímané instituty zblízka, zjistíme, že původní smysl těchto institutů není často respektován a že dochází k tomu, že výsledek recepce neodpovídá proklamovanému záměru. Přitom v některých odborných kruzích je požadavek zachování kontextu a úplnosti přebíraných vzorů jasně formulován.¹

Shora uvedená tvrzení budou demonstrována na dále uvedených příkladech, které se týkají převzetí vzorů z oblasti německého a rakouského práva. To však neznamená, že by autor tohoto článku považoval tyto právní systémy za vhodný vzor. Naopak některá řešení např. anglického práva jsou pro naše poměry z různých důvodů mnohem výhodnější, spravedlivější i méně formálně náročná.²

* Autor je advokátem advokátní kanceláře ŠVÁB, ZIMA A PARTNEŘI v Praze.

1) Pelikánová I. Vytváření právního prostředí pro podnikání v České republice po roce 1989, příspěvek z r. 2002, <http://veda.fsv.cuni.cz/doc/pelikanova.doc>. (24. 4. 2003): „Přebírání zdrojů musí zachovat jejich kontext a celistvost. Vytváření mozaiky nesourodých ustanovení z různých pramenů je nebezpečné... S recipovanými zákony (ať vlastními historickými, či zabraničnými) můžeme a dokonce musíme převzít také literaturu a judikaturu zpracovanou v zabraničích. Tím se rychle dostaneme do situace, kdy na otázky jsme schopni ihned nalézat odpovědi.“

2) Companies Act 1985, s. 429, 459.

II. Příklady převzetí vzorů z německého a rakouského práva

1. Zpráva o vztazích mezi propojenými osobami (§ 66a odst. 9 ObchZ)

Zpráva o vztazích mezi propojenými osobami byla převzata z německého koncernového práva, konkrétně z § 312 německého akciového zákona (AktG). Předkladatel českého návrhu právní úpravy zprávy se v důvodové zprávě³ odvolává na převzetí principů německého a rakouského koncernového práva, avšak tyto principy respektoval pouze částečně. V důvodové zprávě chybí jakékoli zdůvodnění převzetí či vynechání jednotlivých prvků obvyklých pro tento institut.

Některé rozdíly lze možná přičíst přehlédnutí či nedbalosti zákonodárce, např. nezahrnutí jiných právních úkonů uskutečněných „na popud“ ovládající osoby, které jsou v německém vzoru předmětem zprávy; v českém zákoně jsou pojednány pouze úkony ve prospěch (nikoliv tedy na popud) ovládané osoby. Jiné odchylky od přejímaného vzoru jsou přímým zásahem do koncepce tohoto institutu. Závažnou a nijak nezdůvodnitelnou odchylkou od německého vzoru je např. vynechání povinnosti podat informaci o opatřeních *neprovedených* na

popud nebo v zájmu ovládající osoby. Jestliže tedy představenstvo ovládané společnosti na popud ovládající osoby např. nevypovědělo nebo neukončilo nevýhodnou nebo nepotřebnou nájemní nebo zástavní smlouvu, ačkoliv toto mohlo a jako řádný hospodář i mělo učinit, musí neprovedení takového opatření podle německého práva toto do zprávy uvést. Podle českého práva taková povinnost dána není, aniž by byl uveden nějaký důvod.

Další rozdíl spočívá v tom, že v českém právu neexistuje účinná *sankce* za nesplnění povinnosti představenstva vypracovat zprávu řádným způsobem. V trestním zákonu (§ 125 odst. 2) je sice stanovena jakási obecně formulovaná skutková podstata za prohřešky ve vztahu ke sbírce listin a k podkladům pro sbírku listin. Tato úprava by se však mohla vztahovat jen na případy, kdy zpráva není založena vůbec, nebo kdy obsahuje velmi hrubé nepravdy. Jiným rozdílem je neexistence *prohlášení* představenstva o tom, zda bylo poskytnuto za plnění poskytnuté ovládající osobě přiměřené protiplnění (§ 312 odst. 3 AktG); v českém právu se podle § 66 odst. 9 ObchZ nevyžaduje žádné prohlášení členů představenstva, ale jedná se o pouhou informaci. Shora uvedené, ale i další rozdíly jsou zřejmé z připojené tabulky č. 1.

3) Sněmovní tisk č. 476.

Tabulka č. 1. Porovnání právní úpravy zprávy o propojených osobách

<i>Abhängigkeitsbericht</i> Zpráva o propojených osobách podle § 312 AktG	Zpráva o vztazích mezi propojenými osobami (§ 66a odst. 9 ObchZ)
Povinnost zpracovat zprávu stíhá jen ovládané akciové společnosti a komanditní společnosti na akcie	Povinnost zpracovat zprávu stíhá i s. r. o. a další typy společností (zdá se, že zbytečně, neboť společnosti s. r. o. mají ze zákona přístup k účetnictví a tedy i k důležitým informacím)
Zpráva se vztahuje: – na smlouvy	shodné
– na jednostranné právní úkony (odstoupení, výpovědi, započtení, žaloby)	téměř shodné („jiné právní úkony“)
– uzavřené s propojenými osobami	shodné
– v zájmu těchto osob	shodné
– na popud těchto osob	CHYBÍ
Zpráva se vztahuje na <i>jiná opatření</i> , a to na:	shodné
– provedená opatření	shodné
– neprovedená opatření	CHYBÍ
učiněná v zájmu těchto osob nebo na jejich popud	shodné
Zpráva musí <i>respektovat</i> princip svědomité odpovědnosti při vypracování zprávy (§ 312 odst. 2 AktG)	CHYBÍ (Princip péče řádného hospodáře se vztahuje nikoliv na obsah zprávy, ale pouze na vědomost o existenci ovládající osoby (§ 66a odst. 9 věta první ObchZ) – není jasné, zda jde o totožný pojem a zda ji lze dovodit z § 194 ObchZ, ani zda jde o totéž
Zpráva musí u smluv obsahovat mj. bližší údaje o poskytovaném plnění (druh, objem, množství a náklady, <i>vyčíslení ceny</i> , případné neobvyklé slevy, vedlejší ujednání, nesjednání zajištění obvyklých v daném odvětví nebo naopak sjednání neobvyklých záruk) – <i>Hüffer</i> , pozn. č. 5, s. 1482	Zákon ani komentáře nedefinují, jaké údaje musí být ve zprávě

<i>Abhängigkeitsbericht</i> Zpráva o propojených osobách podle § 312 AktG	Zpráva o vztazích mezi propojenými osobami (§ 66a odst. 9 ObchZ)
Zpráva musí obsahovat prohlášení představenstva, že u každého právního úkonu bylo obdrženo přiměřené protiplnění a že přijatá nebo opomenutá opatření nebyla nevýhodná, případně jak byly nevýhody vyrovnány (§ 312 odst. 3 AktG) – viz Hüffer, pozn. č. 5, s. 1484	CHYBÍ (žádné prohlášení představenstva se nevyžaduje, jen podání informace)
Zpráva je důvěrná – zveřejňuje se pouze prohlášení představenstva	Zpráva je součástí roční zprávy, která je veřejně přístupná
Při nesplnění povinnosti je možné uložit členům představenstva sankci podle § 407 AktG (5 000 EUR)	CHYBÍ (žádná specifická sankce v rámci obchodního zákoníku není k dispozici)

2. Povinnost podat akcionářům vysvětlení v průběhu valné hromady

Důvodová zpráva k zákonu č. 370/2000 Sb., kterým byla zakotvena poslední změna ustanovení § 180 ObchZ,⁴ uvádí: „V § 180 odst. 1 dochází k upřesnění, které lépe chrání oprávněné zájmy akcionářů. Vzorem úpravy bylo ustanovení § 131 odst. 1 německého zákona o akciových společnostech. Do § 180 nově vložený odstavec 3 rozšiřuje právo akcionářů na vysvětlení i ohledně záležitostí týkajících se osob ovládaných společností. Jde o standardní právní úpravu, kterou znají akciové zákony i v jiných evropských státech. Do § 180 nově vložené ustanovení odstavce 4 určuje charakter informace obsažené ve vysvětlení tak, aby akcionáři na základě svých žádostí získali dostatečný obraz o skutečnosti a mohli se kvalifikovaně na valné hromadě rozhodnout. Návrh současně řeší dosud spornou problematiku vztahu práva akcionářů na informace a obchodního tajemství společnosti. Navrhovaná úprava má svůj vzor v rakouském a německém zákoně o akciových společnostech.“

Podívejme se nyní blíže na obě právní úpravy:

1. V § 131 odst. 4 AktG je uvedeno zhruba toto: „Jestliže je některému akcionáři v jeho pozici akcionáře poskytnuta informace mimo valnou hromadu, je povinnost tuto (informaci) poskytnout i každému dalšímu akcionáři na jeho žádost na valné hromadě, i když k věcnému posouzení předmětu pořadu jednání to není nutné.“⁵ Sem nespádají ty informace, které jsou akcionáři poskytovány proto, že je k akciové společnosti ještě v jiném dalším vztahu (např. akcionář – úvěrující banka, nebo akcionář – řídicí společnost na základě ovládací smlouvy), ale na druhou stranu sem patří všechny informace poskytované mimo valnou hromadu běžnému majoritnímu akcionáři.⁶ Představenstvo nesmí v takovém případě poskytnutí informace ostatním akcionářům odmítnout s odkazem na odst. 3 věta první body 1–4 (tyto body obsahují některé výjimky z obecné informační povinnosti představenstva), v některých dalších případech právo na odmítnutí zůstává zachováno.

Český obchodní zákoník žádnou takovou povinnost nezakládá. Je přitom velmi častou praxí, že většinový akcionář má díky zastoupení v představenstvu téměř neomezený přístup k informacím o společnosti, přičemž možnost sdělení těchto informací ostatním akcionářům není právně upravena.

2. Podle české právní úpravy, jestliže představenstvo odmítne poskytnutí informace akcionáři na valné hromadě z důvodu její důvěrnosti, „může být informace vyžadována, jen pokud bude s jejím poskytnutím souhlasit dozorčí rada“ (§ 180 odst. 4 in fine).

Role dozorčí rady v systému poskytování informací byla převzata zřejmě z rakouské právní úpravy (§ 112 odst. 3 poslední věta rakouského akciového zákona – rAktG). Podle rakouské právní úpravy však dozorčí rada nedává souhlas k poskytnutí informací, ale naopak dává souhlas k tomu, že poskytnutí informace může být odmítnuto. Tento rozdíl může být velmi významný. Jestliže členové dozorčí rady nejsou z jakéhokoliv důvodu přítomni na valné hromadě, pak podle českého práva nemohou udělit souhlas s poskytnutím informace, a představenstvo ji tedy na místě nesmí poskytnout. Podle rakouského práva však, jestliže členové dozorčí rady nejsou přítomni na valné hromadě, nemohou udělit souhlas s odmítnutím představenstva poskytnout informaci a představenstvo by mělo informaci poskytnout.

Další rozdíl spočívá v tom, že podle rakouského práva má představenstvo povinnost účastnit se valné hromady a zde na otázky akcionářů odpovídat, popř. rozhodnout, zda jde o utajovanou informaci. Nejedná se tedy o pouhé právo představenstva účastnit se valné hromady, ale o jeho povinnost.⁷ V Německu vyplývá povinná účast představenstva na valné hromadě z § 118 odst. 2 AktG. V české právní praxi je účast představenstva ovšem chápána jen jako právo členů představenstva účastnit se, nikoliv jako povinnost. Stává se, že na některých valných hromadách není přítomen ani jeden člen představenstva.⁸ Protože nositelem povinnosti podat informaci akcionářům a povinnosti rozhodnout o jejím případném neposkytnutí je představenstvo, je nepředstavitelné, že by bylo pojmově možné tyto povinnosti splnit bez přítomnosti představenstva na valné hromadě (ledaže by představenstvo jasnovědecky zjistilo, jaké otázky budou kladeny, a odpovědi připravilo předem). S poukazem na

4) Sněmovní tisk 476, s. 56.

5) Jedná se o to, aby nedocházelo k informačnímu monopolu některých akcionářů, kteří vznášejí otázky a dostávají na ně odpovědi mimo valnou hromadu – Hüffer, U. Aktiengesetz. 5. vydání. München : C. H. Beck, 2002, s. 663.

6) Hüffer, U., op. cit. sub 5, s. 664.

7) Strasser, R. in Jabornegg, Strasser. Aktiengesetz. Kommentar. 4. vydání. Wien : Manz, 2001, III s. 370.

8) Jedním z posledních případů byla valná hromada ČZ Strakonice, a. s., konaná dne 30. 1. 2003.

ustanovení § 180 odst. 4 ObchZ se domnívám, že povinnost představenstva účastnit se valné hromady existuje a případná neúčast představenstva způsobuje vážnou překážku platnosti usnesení valné hromady, k němuž nebyla informační povinnost představenstva splněna.

3. Český obchodní zákoník neřeší otázku, o jaký druh návrhu se jedná, v případě, že se akcionář domáhá sdělení informace soudní cestou, ani to, jak má řízení probíhat. Zřejmě by se jednalo o návrh na plnění podle § 80 písm. a) OSŘ se všemi důsledky povinnosti tvrzení a důkazního břemene. Podle německé právní úpravy se však naopak jedná o řízení založené na tzv. úředním principu (*Amtsprinzip*). Navrhovatel nemá povinnost tvrzení ani důkazní břemeno.⁹

4. Podle české právní úpravy, jestliže by soud rozhodl na základě žaloby akcionáře o tom, že společnost je povinna informaci poskytnout, pak není ze zákona zřejmé, jakým způsobem má být tato informace společností poskytnuta. Teoreticky je možné, že by soud vyslovil, že společnost musí do x dnů od právní moci rozsudku poskytnout požadovanou informaci žalujícímu akcionáři nebo že ji musí poskytnout na nejbližší valné hromadě všem přítomným nebo že ji musí zveřejnit.

Německé právo dává na takovou otázku po způsobu splnění informační povinnosti stanovené usnesením jasnou odpověď v § 132 odst. 4 AktG. Jestliže soud vyhoví návrhu akcionáře, lze podat informaci *i mimo valnou hromadu*. Pravomocné usnesení má za následek povinnost společnosti doručit usnesení soudu obchodnímu rejstříku (tato povinnost svědčí představenstvu).¹⁰

Rakouské právo dále rozlišuje dva druhy sankce za odmítnutí informace. První nastává v případě, kdy dozorčí rada podpoří akcionáře v jeho žádosti a představenstvo přesto informaci odmítne na valné hromadě poskytnout. V takovém případě nastupuje sankce podle § 258 odst. 1 rAktG (až protihodnota 50 000 šilinků v EUR). Kromě toho mohou být usnesení valné hromady, která jsou založena na nesprávné nebo neprávem odmítnuté informaci, napadena žalobou na neplatnost.¹¹ U nás podobné sankce obchodní zákoník výslovně nepředpokládá.

I na tomto příkladu je vidět neujasněná koncepce tohoto institutu v českém právu.

3. Přezkumné řízení při fúzích

Toto řízení je zmíněno v § 220k odst. 1 ObchZ. V důvodové zprávě k tomuto ustanovení¹² se uvádí, že „na-

vrhovaná právní úprava se opírá o zkušenosti s ochranou akcionářů v německém zákoně o přeměnách a v rakouském akciovém právu“.

Již z letmého čtení ustanovení § 220k ObchZ je zřejmé, že česká právní úprava obsahuje řadu otázek, které marně volají po odpovědi.

Ustanovení § 220k odst. 1 poslední věta ObchZ hovoří o „přezkoumání výměnného poměru akcií“ a o „určení výše dorovnání v penězích“. Jsou zde tedy zřetelně definována dvě odlišná práva: právo na přezkoumání výměnného poměru a právo na určení výše dorovnání v penězích.

V dalším textu se však zákon o způsobu uplatňování ani jednoho z těchto práv blíže nezmiňuje, neboť ustanovení odst. 2 upravuje pouze „uplatňování práva na dorovnání“. Nejde tedy v tomto dalším textu zřejmě ani o přezkumné řízení, jak ho zná výchozí právní řád (rakouský) a patrně ani o uplatňování práva na určení výše dorovnání v penězích, ale patrně pouze o uplatňování práva na plnění.¹³ Je záhadou, kam nám právo na přezkoumání deklarované v § 220k odst. 1 ObchZ, které je základním prvkem ochrany investorů při fúzích v Rakousku a Německu,¹⁴ v dalším textu českého zákona zmizelo.

Lze tedy uzavřít, že pro řízení na přezkoumání výměnného poměru při fúzích je sice právo na přezkoumání obecně deklarováno, avšak pro jeho uplatnění je jen chabá opora v zákoně.

Tvůrce tohoto ustanovení však byl zřejmě s výsledkem spokojen, neboť v důvodové zprávě odkazuje na to, že se vycházelo z rakouské a německé úpravy. Při srovnání kterékoli z těchto úprav s českou právní úpravou přezkoumání však vyniknou následující markantní rozdíly (viz tabulka č. 2). Pro porovnání byla zvolena úprava rakouská, neboť rakouský model je českému přece jen bližší.

9) Hüffer, U. op. cit. sub 5, s. 668.

10) Hüffer, U., op. cit. sub 5, s. 669.

11) Strasser, R., op. cit. sub 7, s. III 373.

12) Sněmovní tisk č. 476, s. 77.

13) Tím si patrně není zcela jist ani pravděpodobný autor návrhu zákona č. 370/2000 Sb. (viz Dědič, J. a kol. Obchodní zákoník. Díl III. Komentář. Praha: Polygon, 2000, s. 2865).

14) Viz § 225e a násl. rAktG z 31. 3. 1965 a § 15, § 34, § 305 a související německého zákona o přeměnách z 28. 10. 1994 (BGBl. I S.3210).

Tabulka č. 2. Rozdíly v úpravě přezkumného řízení
pro přezkoumání výměnného poměru a určení dorovnání při sloučení společností
(též používáno při převodu jmění na hlavního akcionáře)

Přezkumné řízení podle § 225e a násl. rakouského akciového zákona (rAktG)	Řízení podle § 220k ObchZ
Jde o řízení nesporné zvláštního druhu (§ 225e odst. 1 rAktG odkazuje na ustanovení rakouského zákona o nesporném řízení)	Jedná se pravděpodobně o řízení sporné [viz § 220k odst. 2 písm. b) ObchZ – kde je použit pojem žaloba a viz též Dědič a kol., pozn. č. 13, s. 2865]
Právo akcionáře podat návrh na přezkoumání je vyjádřeno v samostatném ustanovení (§ 2 odst. 3 UmwG ve spojení s § 225c rAktG)	Právo podat návrh na přezkoumání je stanoveno nevýrazně, jen jako jakási náležitost smlouvy o fúzi

Přezkumné řízení podle § 225e a násl. rakouského akciového zákona (rAktG)	Řízení podle § 220k ObchZ
Jedná se o zvláštní druh žaloby, kdy soud zjišťuje výši přiměřeného vypořádání z moci úřední (§ 225e odst. 1 rAktG)	Jedná se patrně o žalobu na plnění (viz <i>Dědič a kol.</i> , pozn. č. 13, s. 2937)
Návrh na přezkoumání výše přiměřeného vypořádání může u převodu jmění podat kterýkoliv z akcionářů (viz § 225c odst. 3 rAktG)	§ 220k odst. 2 písm. b) ObchZ stanoví navíc další podmínku, že do doby podání žaloby nesmí žalobce zcizit žádnou akcii.
Soud má povinnost informovat o podání žaloby v příslušném úředním věstníku (§ 225e odst. 2 rAktG)	CHYBÍ
Existuje možnost podání dalších návrhů do 1 měsíce po zveřejnění informace soudem, a to podle § 225e odst. 2 rAktG	Podávání dalších žalob je nepřípustné: do 31. 12. 2002 bylo upraveno v § 220a odst. 11 ObchZ ve spojení s § 54 odst. 3, pak zrušeno zákonem č. 151/2002 Sb. (novela § 83 odst. 2 OSŘ však má stejný efekt)
Soud jmenuje společného zástupce (tzv. gemeinsamer Vertreter) k ochraně zájmů ostatních akcionářů, kteří se sporu neúčastní (§ 225f rAktG)	CHYBÍ
Soud zveřejní informaci o ustanovení společného zástupce – viz § 225f rAktG	CHYBÍ
Existuje možnost ustanovení grémia pro přezkoumání výměnného poměru podle § 225h rAktG	CHYBÍ
Rozhodnutí soudu působí vůči všem (§ 225i odst. 1 rAktG) a soud také vydá případné kladné rozhodnutí ve vztahu ke všem známým akcionářům	Rozhodnutí působí vůči všem, ale jen co do základu (nejasná právní situace, jak mohou postupovat ostatní akcionáři, vzhledem k tomu, že jde o řízení sporné)
Rozsudek musí být zveřejněn představenstvem § 225k rAktG	CHYBÍ
Při nesplnění povinnosti zveřejnění existuje specifická sankce stíhající představenstvo – § 258 odst. 1 rAktG	CHYBÍ

Podobné rozdíly existují i v řízení o přiměřené vypořádání v penězích při převodu jmění na jednoho společníka podle § 220p odst. 4 ObchZ, resp. podle § 2 odst. 3 rakouského UmwG ve spojení s § 225c rAktG. Zde se navíc jedná o nedobrovolné odnětí majetku, kde nedostatečně upravený postup při přezkoumávání správné výše odškodnění (které podle ustálené německé judikatury musí být plně hospodářské odškodnění)¹⁵ může mít za následek protiústavnost celého institutu převzetí jmění.

Lze tedy opět učinit závěr, že byly opomenuty základní prvky přejímaného právního institutu, aniž by byly nahrazeny úpravou, která by respektovala stejný cíl.

4. Působení rozsudku ve věcech přeměn erga omnes

Podle rakouského akciového práva, jestliže soud rozhoduje o nároku na přezkoumání výměnného poměru při fúzích, působí jeho rozhodnutí vůči všem akcionářům i vůči přejímající společnosti (§ 225i odst. 1 rAktG). Tedy v podstatě stejný princip jako v § 220k odst. 5 ObchZ. Rozdíl je však v tom, že rakouský soudce v případě, že návrhu vyhověl, rozhodne:

- o nárocích všech navrhovatelů s vyčíslením celkové hodnoty jejich nároku podle počtu jejich akcií;
- o nárocích všech jmenovitě známých oprávněných akcionářů, i když se tito neúčastnili řízení, a to rovněž

s vyčíslením celkové hodnoty jejich nároku podle počtu akcií;

- o nárocích jmenovitě neznámých akcionářů tak, že je v rozsudku uveden doplatek na jednu akcii.¹⁶

Tento postup je umožněn i tím, že v rakouském právu existuje instituce společného zástupce akcionářů, kteří nejsou účastníky soudního řízení, a dále tím, že na rozdíl od českého práva je připuštěna pluralita žalobců v takovémto druhu řízení. Ustanovení o tom, že rozhodnutí působí *erga omnes* je tedy podepřeno dalšími ustanoveními práva, které tomuto ustanovení dávají smysl.

V českém právu tomu tak není. Navrhovatel příslušné právní úpravy se spokojil s konstatováním, že rozhodnutí soudu působí vůči všem. Nepochopil však zřejmě hlavní důvod takové úpravy, kterým je eliminace řady podobných soudních řízení o nárocích z téhož jednání nebo stavu. V Rakousku oprávněné osoby nemusí uplatňovat své nároky každá samostatně v samostatném či spojeném soudním řízení, ale stačí, je-li uplatněn nárok jen jednou nebo některými z nich. Ostatní oprávnění nemusí sami vést soudní spor, avšak jejich práva tím nejsou dotčena.

15) Např. rozsudek ve věci Feldmühle, BGH ze dne 7. 8. 1962, sp. zn. I BvL 16/60.

16) *Szep, Ch.* in *Jabornegg, Strasser*. AktG. Kommentar. 4. vydání. Wien: Manz, 2001, III 439.

Účel takové úpravy je zřejmý; je jím úspora zdrojů soudního systému. V modelu, který nabídl tvůrce českého předpisu, však tento účel není vůbec naplněn, protože v podstatě nutí z důvodu zachování lhůt žalovat všechny oprávněné.

I v tomto případě je v českém právním předpisu konstatováno základní právo (a to právo všech oprávněných profitovat z kladného rozhodnutí soudu), avšak toto právo opět není provázáno další právní úpravou, která by dokázala celé věci dát nějaký smysl.

5. Nároky z ovládací smlouvy a jejich uplatňování

Podle důvodové zprávy k zákonu č. 370/2000 Sb. má úprava koncernu v českém právu „svůj obraz v koncernovém právu Spolkové republiky Německo“. Tento obraz je však při bližším zkoumání velmi nepodobný předloze, aniž by v důvodové zprávě či v různých komentářích byly uvedeny nějaké důvody pro odchýlení se od této předlohy.

Česká a německá úprava koncernového práva se mimo jiné liší v jedné podstatné náležitosti. Tou je existence povinnosti poskytnout *každoroční* přiměřené vypořádání mimo stojícím akcionářům při uzavření ovládací smlouvy, která je obsahem německé právní úpravy, zatímco v české úpravě u izolovaných ovládacích smluv chybí. Ustanovení § 190b ObchZ neobsahuje žádné ustanovení, které by korespondovalo s ustanovením § 304 odst. 2 věta druhá AktG.¹⁷ Ustanovení § 190b ObchZ stanoví povinnost poskytovat přiměřené každoroční vyrovnání pouze tehdy, jestliže je součástí ovládací smlouvy i závazek řízené osoby převádět zisk nebo jeho část řídicí osobě.

III. Závěr

Tvrzení o tom, že jsou v oblasti práva obchodních společností přejímány osvědčené zahraniční vzory, je nutné brát se značnou rezervou. Pokud nejde o vysloveně lidovou tvořivost navrhovatelů zákonných textů, pak spíše než o přejímání zahraničních vzorů, jde o jejich filtraci, jejímž působením se původní smysl toho kterého institutu zcela ztrácí tak, že česká právní úprava působí mnohdy právě proti tomuto smyslu. Kromě toho tímto způsobem nedochází k vytváření nebo k doplnění práva jako systému, ale spíše ke vzniku práva jako víceméně nahodilého shluku norem.

Deficit české právní úpravy spočívá zejména v procesních otázkách. Jestliže se uzákoní nějaké právo, je nutné mít i pravidla pro jeho efektivní uplatnění, jinak takové právo zůstane pouze na papíře. Je sice hezké tvrdit, že investoři mají to či ono právo. Jestliže toto právo není jasně definováno (nebo jestliže je prakticky opřeno v souvisejících ustanoveních zákona) a jestliže nejsou k dispozici procesní prostředky pro *efektivní* uplatnění tohoto práva, pak nelze hovořit o poskytnutí nějakého práva. Neefektivní procedury totiž ve svém důsledku vedou vždy k nespravedlnosti a k odmítání práva.

Z tohoto hlediska je instruktivní rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 4. 2002, sp. zn. 29 Odo 710/2001-68, a ze dne 28. 8. 2002, sp. zn. 29 Odo 103/2002, kdy soud konstatoval, že při zrušení společnosti s právním nástupcem nemá akcionář zrušené společnosti právo domáhat se vyplacení podílu na čistém obchodním jmění zaniklé společnosti. Obchodní záko-

ník ve znění zákona č. 142/1996 Sb. přitom v § 220a odst. 1 výslovně stanovil, že „...*pokud by se na základě dohody mezi akcionářem a společností nechtěl akcionář zrušené společnosti stát akcionářem právního nástupce, je právní nástupce povinen vyplatit tomuto akcionáři oproti vrácení listinných akcií... zaniklé společnosti podíl na čistém obchodním jmění zaniklé společnosti*.“, a v odst. 8, že akcionář může právo podle odst. 1 uplatnit ve lhůtě jednoho měsíce ode dne konání valné hromady. Řada lidí si ustanovení jistě vykládala tak, že akcionáři mají na vyplacení podílu právo a že jsou tímto ustanovením chráněni. Díky velmi nejasné úpravě pak věc byla rozhodována soudy a řešena tak, že akcionář vlastně žádné právo nemá. Toto ustanovení sice již bylo novelizováno, ale zmíněné rozsudky Nejvyššího soudu ukazují zcela zřetelně, k čemu nejasná formulace zákona vedla.

3. Shora uvedené instituty či prvky cizího práva nebyly zřejmě před jejich přijetím podrobeny dostatečně fundované diskusi v rámci legislativního procesu. Tato diskuse byla nahrazena odkazem na zahraniční zkušenosti. Přejímání zahraničních vzorů, které je v našich podmínkách velmi neumělé (jak shora dokázáno), však nemůže nahrazovat věcnou diskusi o tom či onom právním institutu, která by se měla odehrávat zejména v rámci skutečně odborné přípravy legislativních opatření.

17) „Ein Beherrschungsvertrag muss, wenn die Gesellschaft nicht auch zur Abführung ihres ganzen Gewinns verpflichtet ist, den außenstehenden Aktionären als angemessenen Ausgleich einen bestimmten *jährlichen* Gewinnanteil nach der für die Ausgleichszahlung bestimmten Höhe garantieren.“ (zvýraznění P. Z.)